Notat.

Embedsmandsgruppens undersøgelser af effekter og konsekvenser ved øget grødeskæring, samt redegørelse for de lovmæssige rammer.

I det gældende regulativ er der fastlagt én grødeskæring om året. Opstrøms Tange Sø skal bredden af strømrenden være 7 m, og nedstrøms skal den være 10 m. Efter vandløbsmyndighedens konkrete vurdering kan der derudover iværksættes supplerende vedligeholdelse i ualmindelige situationer i samme bredder.

Gudenåen mellem Silkeborg og Tange Sø

Undersøgelserne viser, at vandstanden om sommeren ved Tvilumbro, som repræsenterer strækningen mellem Silkeborg og Tange Sø, er øget med ca. 60 cm som følge af den øgede grødevækst.

Undersøgelserne viser også, at uanset hvor bred strømrende der skæres i, og selv om der gennemføres op til 3-4 grødeskæringer, vil man ikke kunne genskabe de vandstandsforhold, der forekom, før grødevæksten øgedes. Det hænger sammen med, at strækningen indtil da stort set var grødefri, og at der efter en grødeskæring fortsat vil forekomme stubbe og grøderester, der påvirker vandstanden.

I undersøgelserne kommer man frem til, at man kan sænke vandstanden 5-10 cm ved at skære to gange i den nuværende strømrendebredde. Ved at øge strømrendebredden til 10 m ved skæring 2 gange kan man sænke vandstanden ca. 10 cm. Skæres der to gange i 15 m bredde, opnås ca. 5 cm yderligere end ved skæring i 10 m.

Gudenåen fra Tange Sø til Randers

Ved målestationen ved Ulstrup, der repræsenterer strækningen fra Tange Sø til Randers, har den øgede grødevækst resulteret i en vandstandsstigning om sommeren på ca. 35 cm. Ved at skære i den nuværende strømrende to gange kan man sænke vandstanden ca. 3 cm, målt som gennemsnit gennem hele sommeren. Gennemsnittet er udregnet over hele sommerperioden hvor der vokser grøde i åen. Når grøden begynder at vokse om foråret vil vandstanden begynde at stige, indtil der gennemføres en grødeskæring. Efter grødeskæring falder vandstanden. Jo længere man venter med at skære grøden i juni-juli, jo mere vil vandstanden falde. Efter grødeskæringen begynder grøden at vokse igen, indtil genvæksten har udlignet effekten af grødeskæringen, typisk efter ca. 4 uger.

Undersøgelserne viser også, at man ved øget strømrendebredde og hyppige grødeskæringer vil kunne opnå næsten tilsvarende vandstande på strækningen som dem, der forekom, før grødevæksten øgedes. Tilbageføring af vandstanden til før 2009 vil indebære, at op til 70-80% af grødevæksten i hele vandløbsprofilet skal skæres 3 til 4 gange hver sommer.

Fra Tange Sø til Randers ses effekten af grødeskæringsscenarierne på figur 4.3 side 17. Her ses, at effekten af første grødeskæring midt i juni sænker vandet ca. 15 cm, mens effekten af anden skæring sænker vandet ca. 25 cm. Scenarierne indikerer således, at jo senere man kan vente med at gennemføre første grødeskæring og samtidigt optimerer tidspunktet for den efterfølgende grødeskæring, vil man kunne opnå en mere vedvarende effekt gennem hele sommerperioden allerede ved to grødeskæringer.

Lovmæssige rammer for grødeskæring i Gudenåen

Vandløbsloven

Vedligeholdelse af offentlige vandløb fastsættes i et vandløbsregulativ efter vandløbslovens bestemmelser. Vandløbsloven indeholder ikke en fast ramme for grødeskæringens omfang, som dog skal ske under afvejning af lovens formål om afvanding og miljø. Det er kommunens ansvar ved en revision af regulativet at tage de fornødne hensyn.

Hvis grødeskæringen øges i bredden, er det en ændring af vandløbets profil, som kræver en reguleringssag. En reguleringssag kræver VVM-screening og dispensation fra Naturbeskyttelseslovens § 3 inklusiv en habitatvurdering for habitat-strækningen i Silkeborg. Ved en regulering behandles også økonomiske forhold, herunder hvem der skal afholde udgifterne. De økonomiske forhold skal være afklaret, før der kan træffes afgørelse.

Miljømålsloven (Vandplaner)

I Vandområdeplan 2015-2021 for Jylland og Fyn er miljømålet for Gudenåen god økologisk kvalitet. Miljømålet er ikke opfyldt på strækningen mellem Silkeborg og Randers. Der er ikke vedtaget indsatser til forbedring af tilstanden, og fristen for målopfyldelse er udskudt.

Naturbeskyttelsesloven

Gudenåen er beskyttet efter bestemmelserne i naturbeskyttelseslovens § 3. Videreførelse af de nuværende bestemmelser om grødeskæring i Gudenåen er ikke en tilstandsændring og kræver derfor ikke dispensation. Der skal foreligge særlige omstændigheder, før der kan gives dispensation til foranstaltninger, som ændrer tilstanden i de beskyttede naturtyper. Reglerne er under ét udtryk for, at de beskyttede naturtyper opretholdes og ikke løbende forringes.

Habitatbekendtgørelsen

Gudenåen er på strækningen mellem Silkeborg og Kongensbro udpeget som en del af Natura 2000habitatområde nr. 45, Gudenå og Gjern Bakker. En del af udpegningsgrundlaget er ”vandløb med vandplanter”. Før der kan træffes afgørelse om dispensation til en tilstandsændring, skal der foretages en vurdering af, om ændret grødeskæring kan påvirke habitat-området. Viser vurderingen, at den ændrede grødeskæring vil skade habitatområdet, kan der ikke meddeles tilladelse.

Kommunen kan fravige habitatbeskyttelsen, hvis følgende betingelser er til stede:

1) Der foreligger bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser og,
2) Der må ikke være alternativer, og hvis der fraviges, skal der træffes kompenserende foranstaltninger, der fuldt ud opvejer den skade, der måtte ske ved fravigelsen.

Inden eventuel fravigelse af habitatbeskyttelsen skal kommunen indhente en udtalelse fra Naturstyrelsen.

Naturstyrelsens vurdering af rammerne for grødeskæring.

I forbindelse med undersøgelsen af effekterne af ændret grødeskæring har repræsentanter fra administrationen i de 4 kommuner holdt et møde med Naturstyrelsen om rammerne i lovgivningen. Kopi af referatet fra mødet er vedlagt som bilag 5

Det fremgår af referatet, at en fortsættelse af den hidtidige grødeskæringspraksis kan videreføres uden en forudgående godkendelse/dispensation fra anden lovgivning. Ved øget hyppighed af grødeskæringen inden for den hidtidige strømrendebredde forudsættes som minimum en dispensation fra naturbeskyttelsesloven.

Øget strømrendebredde forudsætter ifølge Naturstyrelsen foruden en dispensation fra Naturbeskyttelsesloven også en regulering efter vandløbsloven.

Hvis grødeskæringen ønskes intensiveret på habitat-strækningen fra Silkeborg til Kongensbro, kan det kun ske under iagttagelse af habitatbestemmelserne, herunder om grundlaget for at fravige beskyttelsen er til stede. I referatet har Naturstyrelsen forholdt sig til vægten af de samfundsmæssige interesser, der kan godtgøre en fravigelse af habitatbeskyttelsen.